

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ ДЕПОЗИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗШИРЕННЯ ДЕПОЗИТНОЇ БАЗИ

Єлецьких С. Я., Петрищева К. Г.

Розглянуті найбільш важливі операції щодо формування ресурсної бази банків – депозитні операції. Також, у статті запропонована класифікація депозитних операцій, розглянуті чинники, що впливають на можливості залучення банками ресурсів, досліджено динаміку та сучасний стан ринку депозитів в Україні. На основі виявлення сильних і слабких сторін банківської системи запропоновано заходи щодо вдосконалення якості депозитних операцій. Визначено чинники, що впливають на розміщення вкладниками коштів, структура та динаміка вкладів, що є вихідною базою підвищення ефективності роботи банку. Проведено аналіз співвідношення часток коштів клієнтів та їх динаміка, що дозволяє визначити напрями залучення нових джерел поповнення банківських ресурсів. На основі розглянутих чинників та аналізу структури та динаміки обсягів вкладів юридичних та фізичних осіб запропоновано шляхи нарощування банківських ресурсів за рахунок нових депозитних програм.

Рассмотрены наиболее важные операции по формированию ресурсной базы банков – депозитные операции. Также, в статье предложена классификация депозитных операций, рассмотрены факторы, влияющие на возможности привлечения банками ресурсов, исследована динамика и современное состояние рынка депозитов в Украине. На основе определения сильных и слабых сторон банковской системы предложены мероприятия по совершенствованию качества депозитных операций. Определены факторы, влияющие на размещение вкладчиками средств, структура и динамика вкладов, что является исходной базой для повышения эффективности работы банка. Проведен анализ соотношения удельных средств клиентов и их динамика, что позволяет определить направления привлечения новых источников пополнения банковских ресурсов. На основе рассмотренных факторов и анализа структуры и динамики вкладов, юридических и физических лиц предложены пути увеличения банковских ресурсов путем введения новых депозитных программ.

The author considers the most important operations in bank activity for formation of bank resources – deposit operations. Also the author offers classification of deposit operation; consider factors, which influence on the possibility of mobilization resources by the banks, investigate dynamics and Modern condition of deposit market in Ukraine. Based identify the strengths and weaknesses of the banking system proposed measures to improve the quality of deposit operations. Factors that influence the location of depositors, structure and dynamics of deposits, which is the starting point increase efficiency of the bank. The analysis of the value of shares of client funds and their dynamics, to determine areas to attract new sources of replenishment of bank resources. Investigation of factors and analysis of structure and dynamics of juridical and natural persons deposits gives the opportunity to offer new deposit programs.

Єлецьких С. Я.

д-р екон. наук, доц., зав. каф. «Фінанси» ДДМА
svetlana-eleckih@yandex.ua

Петрищева К. Г.

економіст фінан. відділу ПАТ «ДМЗ»
peg_mail-box@mail.ru

ДДМА – Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ;
ПАТ «ДМЗ» – ПАТ «Дружківський завод металевих виробів», м. Дружківка.

УДК 658:330.33.011

Слецьких С. Я., Петрищева К. Г.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ ДЕПОЗИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗШИРЕННЯ ДЕПОЗИТНОЇ БАЗИ

Інвестування розвитку економіки країни здійснюється банківською системою на основі коштів, залучених від фізичних осіб та суб'єктів господарської діяльності. Необхідність використання банківських ресурсів очевидна для всіх, але надання банками коштів неможливе без ефективного формування ресурсної бази, обґрунтованого проведення депозитної політики. У зв'язку із цим все більшої актуальності набуває дослідження депозитних операцій банків, їх видів, чинників, що впливають на можливість залучення банками депозитних ресурсів, динаміки та структури вкладів клієнтів та можливостей розширення депозитної бази.

Вивчення цієї проблеми займалися такі автори: О. А. Кириченко [1], А. А. Мещеряков [2], В. Кириленко [3], А. П. Вожжов [4], Л. А. Кучеренко, Я. В. Лихочас [5], Р. А. Герасименко, Е. И. Хорошева, В. В. Герасименко [6] та інші, але динамічний розвиток зовнішнього середовища змушує постійно вдосконалювати методи залучення коштів від клієнтів.

Акумуляція коштів для банківської діяльності, підтримка ліквідності, забезпечення фінансової стійкості банку, підтримка бізнесу в цілому можливе тільки за умови правильно сформованої ресурсної бази банку. Таким чином, для організації ефективної роботи банку, а отже, і всієї економіки необхідно приділяти увагу наступним завданням:

1. Вивчення та вдосконалення структури ресурсної бази і на основі цього побудова ефективної маркетингової стратегії, спрямованої на створення стабільного депозитного портфеля з урахуванням потреб клієнтів;

2. Вплив політичних, економічних чинників зумовлює поведінкову реакцію серед вкладників, негативні тенденції економіки призводять до відтоку коштів, результатом якого може бути банківська криза. Необхідність психологічного заспокоєння клієнтів вимагає створення нових продуктів, що зможуть забезпечити вільний доступ вкладника до свого рахунку.

Метою дослідження є розгляд видів депозитних операцій, чинників, що впливають на формування ресурсної бази банків, сучасного стану залучених коштів банками України та вирішення можливостей розширення ресурсної бази.

Маркетингова стратегія кожного банку спирається у своїй діяльності здебільшого на таку класифікаційну ознаку, як розподіл депозитних операцій залежно від вкладників: вклади фізичних, юридичних осіб та вклади банків. Юридичні особи більш обізнані з роботою банків, тому можуть обрати банк для зберігання тимчасово вільних коштів більш виважено, спираючись на партнерські стосунки, аналізуючи фінансовий стан банку. Фізичні особи найчастіше при розміщенні коштів на депозитні рахунки орієнтуються на відсоткову ставку, маркетингові заходи, більш чутливі до тимчасових негативних коливань банківської кон'юнктури, піддаються панічним настроям та при будь-якій можливій небезпеці прагнуть вилучити свої кошти, що може призвести до кризи у банківській системі, яка спостерігалася у 2008–2009 рр.

Ефективне формування ресурсної бази неможливе без визначення потреб клієнтів. Розвиток депозитного ринку зумовив необхідність створення різноманітних видів депозитних операцій (рис 1).

Усі інші класифікаційні ознаки є другорядними та зумовлюють формування банками ресурсів у різних валютах, цінові та нецінові методи залучення вкладів, а також строк їх розміщення у банку. Строкові вклади є стабільними та прогнозованими для банків, а тому й більш привабливими ресурсами. Завдання менеджменту кожного банку – формування довгострокового стабільного депозитного портфеля, що можливе тільки за умови врахування усіх зовнішніх та внутрішніх чинників.

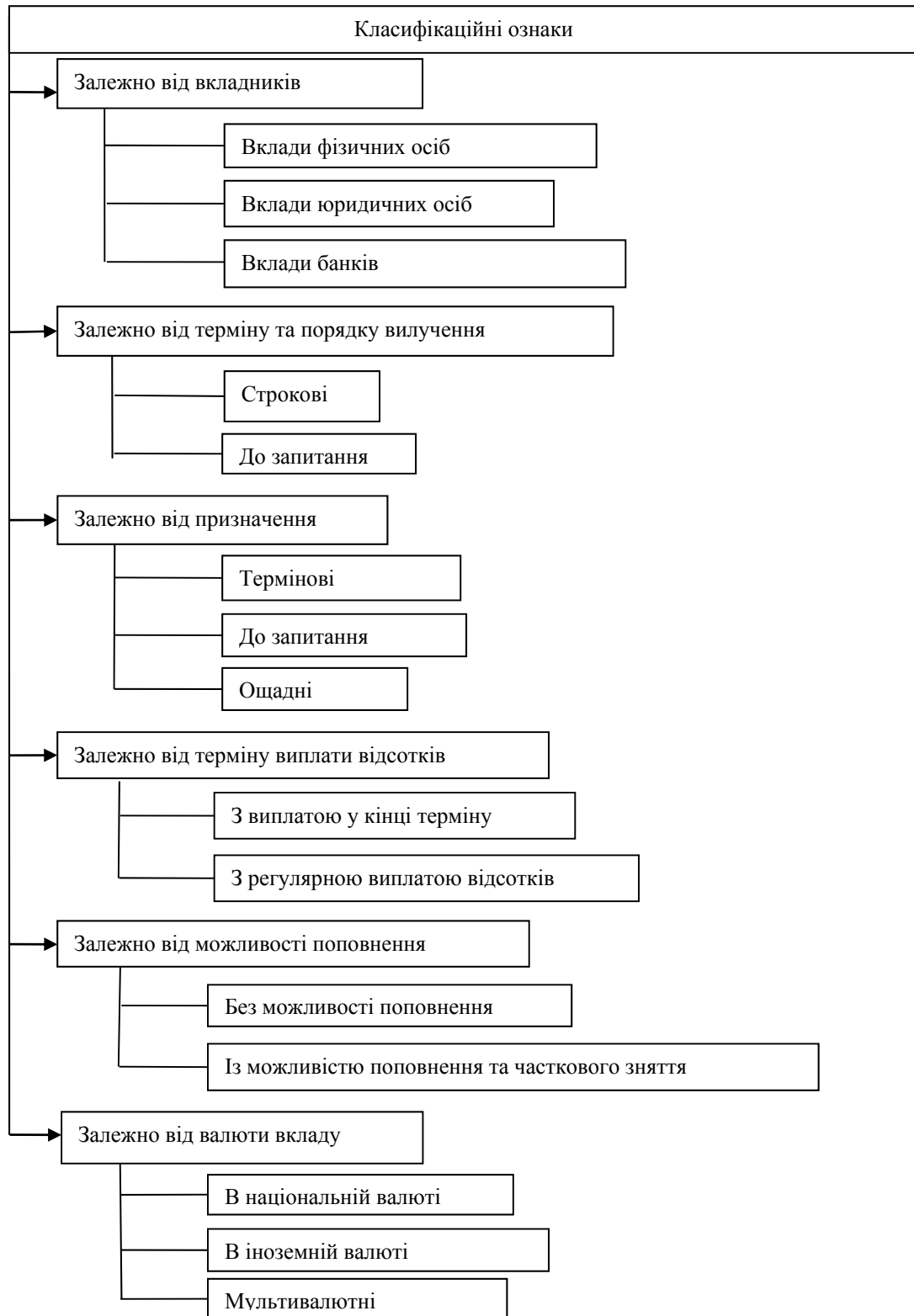

Рис. 1. Види депозитних операцій (складено автором)

Серед зовнішніх чинників слід виділити наступні:

- політична ситуація в країні;
- коливання валютних курсів;
- рівень інфляції;
- рівень доходів населення;
- темпи росту ВВП;

- грошово-кредитна політика, що проводиться Національним банком України;
- ситуація на міжнародному ринку;
- фінансова грамотність населення.

До внутрішніх факторів, що впливають на залучення банками коштів відносять:

- депозитна політика та кредитна політика, що розробляються банком;
- кваліфікація працівників;
- достатня кількість відділень у регіонах;
- репутація банку;
- процентна політика;
- надійність банку;
- порядність менеджменту.

Усі чинники є взаємопов'язані між собою та впливають на поведінку клієнтів як у напрямку стимулювання до вкладення коштів, так і навпаки і, як показує практика, вплинути на зовнішні фактори неможливо, врегулювати депозитну діяльність можливо тоді тільки за допомогою внутрішніх заходів менеджменту. Слід наголосити, що у періоди сталого економічного розвитку відбувається зниження облікової ставки НБУ, а отже, і процентів за кредитними та депозитними операціями. Незважаючи на вказані цінові чинники, клієнти прагнуть отримати прибуток та зберегти кошти від інфляційних очікувань, вкладаючи в банк свої заощадження. Для підвищення якості депозитного портфеля необхідна кількісна характеристика його складових. Розглянемо структуру та динаміку залучених коштів у банках України з 01.01.2010 р. по 01.01.2014 р. (табл. 1). Наочне відображення динаміки коштів юридичних та фізичних осіб зображено на рис. 2 та 3.

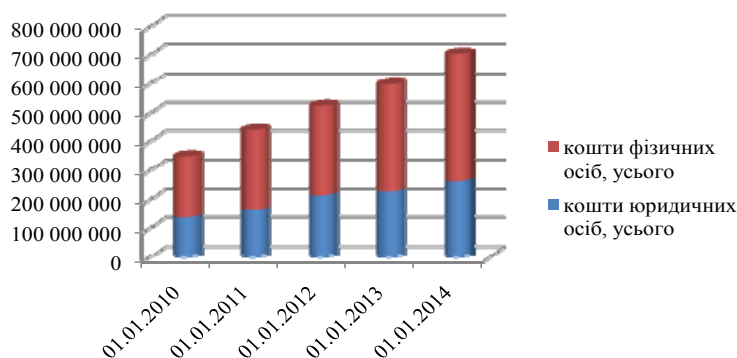

Рис. 2. Динаміка та структура коштів юридичних та фізичних осіб, тис. грн. (побудовано за даними [5])

Відповідно до табл. 1 та рис. 2 відбувалося збільшення обсягів депозитних ресурсів, завдяки стабілізації економічної ситуації в Україні, валютного курсу, збільшення рівня доходів населення. Дослідження динаміки депозитних операцій, показує, що вклади населення зростають більш швидкими темпами, хоча у період з 01.01.2011 по 01.01.2012 темп приросту коштів юридичних осіб був найбільшим і склав 30,41 %, завдяки сталому розвитку суб'єктів господарської діяльності та підвищенню їх економічного розвитку. Частка коштів фізичних осіб значно перевищує частку коштів юридичних осіб і на початок 2014 року таке співвідношення є максимальним 62,87 % та 37,13 % відповідно.

Також, табл. 1 та рис. 3 показують, що юридичні особи більш схильні у своїй діяльності використовувати кошти на вимогу, які є менш стабільною часткою банківських ресурсів.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити декілька пропозицій щодо можливостей розширення депозитної бази банків, але, слід зауважити, що проведений аналіз показує неоднорідність структури та динаміки вкладів фізичних та юридичних осіб, тому для стабілізації та нарощування депозитного портфеля маркетингові служби банку повинні диференціювати заходи, залежно від видів вкладників, але деякі з них можуть бути загальними.

Таблиця 1

Структура та динаміка вкладів фізичних та юридичних осіб у банках України*

Період	Кошти клієнтів, усього, тис. грн.	у тому числі:							
		юридичних осіб				фізичних осіб			
		Частка коштів юридичних осіб у коштах клієнтів	Темп приросту коштів юридичних осіб, у % до попереднього періоду	Кошти юридичних осіб, усього, тис. грн.	Кошти юридичних осіб на вимогу, тис. грн.	Частка коштів фізичних осіб у коштах клієнтів	Темп приросту коштів юридичних осіб, у % до попереднього періоду	Кошти фізичних осіб, усього, тис. грн.	Кошти фізичних осіб на вимогу, тис. грн.
01.01.2010	349 635 984	38,92 %		136 094 327	68 779 420	61,08 %		213 541 657	54 371 287
01.01.2011	439 446 227	37,40 %	20,78 %	164 371 646	95 913 308	62,60 %	28,82 %	275 074 581	62 699 272
01.01.2012	524 908 874	40,84 %	30,41 %	214 363 498	118 610 800	59,16 %	12,89 %	310 545 376	68 668 503
01.01.2013	597 631 264	38,10 %	6,23 %	227 725 028	118 941 405	61,90 %	19,12 %	369 906 236	74 445 478
01.01.2014	702 914 233	37,13 %	14,62 %	261 021 859	137 341 291	62,87 %	19,46 %	441 892 374	82 528 470

*складено та розраховано за даними джерела [5]

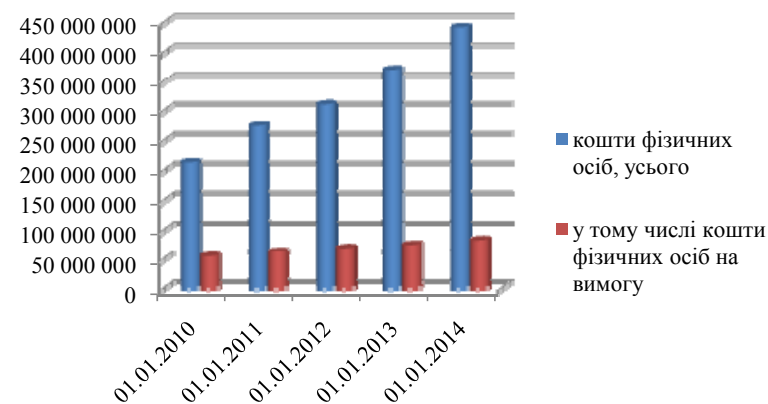
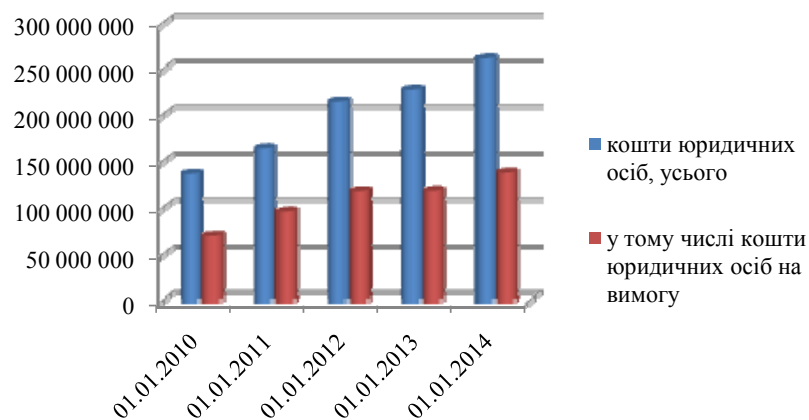

Рис. 3. Динаміка коштів юридичних та фізичних осіб та коштів на вимогу, тис. грн. (побудовано за даними джерела [5])

Для юридичних осіб :

- наближення відділень банків до клієнтів;
- оскільки керівництво багатьох банків прагне до універсалізації менеджерів, що обслуговують клієнтів, це негативно позначається не тільки на якості роботи банківських працівників, а й створює незручності для клієнтів, як фізичних, так і юридичних осіб, тому у будь-якому відділенні повинно передбачатися обслуговування фізичних та юридичних осіб окремими відділами;
- проведення банками розсилок з пропозиціями по розміщенню вільних коштів на депозит;
- створення умов для переведення коштів на рахунках у строкові депозити, що є більш стабільною частиною банківських ресурсів.

Для залучення більшої кількості коштів від фізичних осіб доцільно використати наступні заходи:

- гарантоване підвищення відсоткової ставки при автоматичній пролонгації депозитного договору на наступний термін;
- використання пластикових карток для розміщення коштів, тобто депозитний вклад може мати фіксовану та змінну частину. Фіксована частина вкладу може зберігатися на банківському депозитному рахунку, а змінна розміщуватиметься на картку, клієнт зможе поповнювати картковий рахунок, розраховуватися у торговій мережі та отримувати доход у вигляді відсотка на залишок коштів. Така картка виконуватиме роль електронного гаманця, адже важливо залучати клієнтів до безготівкових розрахунків не тільки з використанням кредитних коштів, а й залучати вільні ресурси вкладників;
- стимулювання до активного використання клієнтами системи дистанційного обслуговування, створення можливостей до керування власними рахунками на свій розсуд, що зробить більш вигідним для фізичних осіб тримати вільні кошти у безготівковій формі, а отже, це сприятиме розширенню коштів на вимогу.

ВИСНОВКИ

Виявлення сильних і слабких сторін банківської системи можливе тільки за умови постійного моніторингу і, на основі цього, вдосконалення якості депозитних операцій. Вивчення видів депозитних операцій, чинників, що впливають на розміщення вкладниками коштів, структури та динаміки вкладів спрямоване на підвищення ефективності роботи банку. Проведений аналіз співвідношення часток коштів клієнтів та їх динаміки дозволяє визначити напрями залучення нових джерел поповнення банківських ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Банківський менеджмент: навч. посіб. / О. А. Кириченко, І. В. Гіленко, С. Л. Роголь [та ін.]; за ред. О. А. Кириченка. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2002. – 438 с.
2. Мецєряков А. А. Формування та використання ресурсної бази банку / А. А. Мецєряков // *Фінанси України*. – 2006. – № 3 – С. 89–93.
3. Кириленко В. Депозитна політика комерційного банку / В. Кириленко // *Банківська справа*. – 2005. – № 2 – С. 29–35.
4. Вожжов А. П. Формування ресурсів комерційних банків / А. П. Вожжов // *Фінанси України*. – 2003. – № 1 – С. 116–129.
5. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] / – Режим доступу http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
6. Кучеренко С. А. Депозитна політика банку та основні напрями її реформування / С. А. Кучеренко, Я. В. Лихочас // *БІЗНЕСІНФОРМ* – 2013. – № 6 – С. 342–345.
7. Герасисменко Р. А. Депозитная политика банков и факторы, влияющие на ее формирование / Р. А. Герасисменко, Е. И. Хорошева, В. В. Герасисменко // *Финансы, учет, банки*. – 2011. – № 1 (17) – С. 141–150.